

La substitució de l'efectiu per la targeta com a mitjà de pagament durant la pandèmia

- La pandèmia ha comportat una substitució de l'efectiu per pagaments amb targeta, com ho mostra l'anàlisi amb dades internes anonimitzades de CaixaBank.
- Aquest efecte substitució s'aprecia tant a nivell agregat com a nivell sectorial, en particular, a les categories de despesa en alimentació i en béns duradors.

La irrupció de la pandèmia ha comportat canvis d'hàbits a l'hora de consumir. Un d'aquests canvis ha estat l'impuls que ha experimentat l'e-commerce, en especial al segment dels béns duradors, que ha provocat que les compres per internet retallin distància a les presencials.¹ No obstant això, les compres en botigues físiques continuen sent l'opció més utilitzada per la majoria de consumidors, i és on posarem el focus en aquest article.

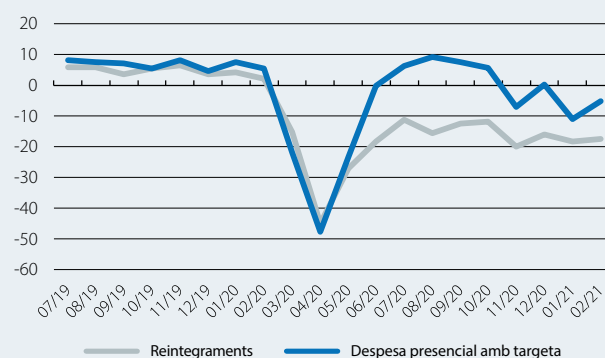
A les botigues físiques, la pandèmia també ha comportat canvis. Els explorarem amb dades internes de CaixaBank sobre pagaments totalment anonimitzats. Més concretament, les nostres dades ens permeten analitzar en quina mesura s'ha produït una substitució de l'ús d'efectiu pel de la targeta com a mètode de pagament (en la resta de l'article, anomenarem aquest canvi d'hàbits «efecte substitució»²).

Al primer gràfic, mostrem l'evolució de la despesa amb targeta realitzada de manera presencial als terminals de punt de venda (TPV) de CaixaBank en relació amb l'evolució dels reintegraments efectuats als caixers de CaixaBank (els reintegraments ens serveixen per aproximar l'ús de l'efectiu per realitzar pagaments). Tal com es pot observar, les dues sèries es van comportar de manera similar durant el període pre-pandèmia i durant els mesos de confinament generalitzat del 2T 2020. No obstant això, des del juny del 2020, quan es va aixecar una gran part de les restriccions, es va obrir una bretxa entre l'evolució de la despesa presencial amb targeta i la dels reintegraments. Aquest diferencial va ser especialment intens durant el període que va del juny a l'octubre del 2020 i ha persistit des del novembre del 2020, però amb una certa tendència a reduir-se.³

Després d'un comportament pre-pandèmia similar, l'obertura de la bretxa entre les dues sèries evidencia l'efecte

Espanya: despesa presencial amb targeta als TPV de CaixaBank en relació amb els reintegraments en caixers de CaixaBank

Variació interanual (%)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes.

substitució.⁴ A més a més, aquest efecte substitució podria ser, fins i tot, més fort del que s'observa al gràfic: les nostres dades es basen en reintegraments, però hi ha evidència que, durant la pandèmia, les llars han fet un major ús de l'efectiu com a dipòsit de valor, en lloc d'usar-lo com a mitjà de pagament (així ho mostra l'article esmentat a la nota al peu número 2).

Més enllà de l'anàlisi agregada, el canvi de comportament dels consumidors també es deixa intuir en sectors concrets d'activitat. Desafortunadament, per la naturalesa anònima del pagament en efectiu, no podem saber quant es gasten els espanyols en efectiu a cada sector. No obstant això, és possible abordar aquesta qüestió comparant l'evolució de la despesa presencial amb targeta segons les nostres dades internes i l'evolució de la facturació en grans superfícies que ofereix l'INE a nivell sectorial.⁵ Atès que la facturació es compon, en gran part, de la despesa amb targeta i del pagament en efectiu, la comparativa de

1. Vegeu el Focus «El despertar de l'e-commerce al sector retail», a l'IM12/2020.

2. El BCE ha publicat recentment un article en què també documenta aquest efecte substitució. Vegeu Zamora-Pérez, A. (2021), «The paradox of banknotes: understanding the demand for cash beyond transactional use», ECB Economic Bulletin, Issue 2/2021.

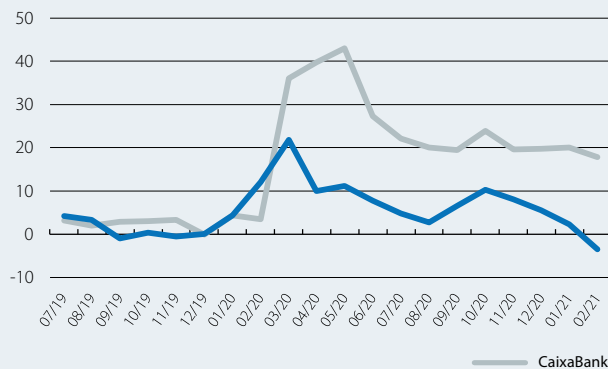
3. El diferencial de creixement interanual mitjà entre les dues sèries va ser de 21 p. p. entre el juny i l'octubre del 2020 i de 13 p. p. entre el novembre del 2020 i el febrer del 2021.

4. Per comprovar la representativitat de les dades internes, hem constatat que la proporció de consum en agregat i per diferents grups d'edat observat al Monitor de Consum de CaixaBank és molt semblant a la de l'enquesta de pressupostos familiars de l'INE en els béns comparables entre les dues bases de dades (alimentació i begudes, vestit i calçat o restaurants i hotels).

5. Per dur a terme la comparativa, ens centrem en els sectors d'alimentació i de béns duradors (electrònica, tèxtil, mobles...). Segons les dades del Monitor de Consum de CaixaBank, els dos sectors van representar el 50,4% del total de la despesa presencial amb targeta el 2019.

Espanya: despesa presencial amb targeta als TPV de CaixaBank en relació amb la facturació INE (alimentació)

Variació interanual (%)

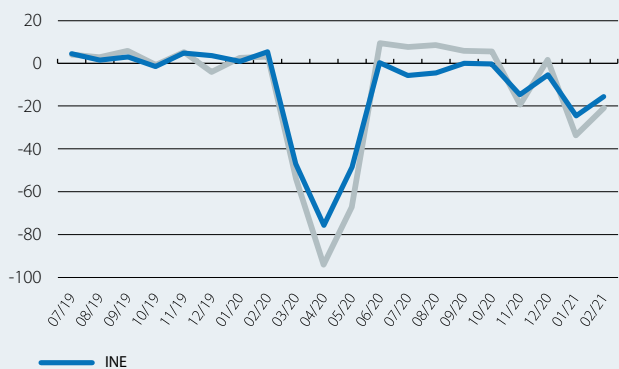
Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes i de l'INE.

les dues sèries abans i durant la pandèmia pot capturar l'efecte substitució a un nivell més desagregat (vegeu el segon i el tercer gràfics).⁶

Tal com es pot apreciar, la bretxa és positiva i significativa per a la despesa en alimentació i en béns duradors quan es compara el comportament pre-pandèmia i les dades entre el juny i l'octubre del 2020 (període en què les restriccions a l'activitat van ser menors). No obstant això, quan la comparativa es fa amb el període comprès entre el juny del 2020 i el febrer del 2021, la diferència només és significativa en la categoria d'alimentació.⁷ Aquest resultat és coherent amb la informació que es desprèn del primer gràfic, que, com hem vist, mostra que la bretxa entre la despesa presencial amb targeta i els reintegraments s'ha anat moderant des del novembre del 2020.

Espanya: despesa presencial amb targeta als TPV de CaixaBank en relació amb la facturació INE (béns duradors)

Variació interanual (%)

En definitiva, la nostra anàlisi apunta a un canvi d'hàbits entre els consumidors arran de la pandèmia, en favor d'un ús més intensiu de la targeta com a mètode de pagament i en detriment de l'efectiu. La pregunta del milió és en quina mesura aquest efecte substitució serà estructural, i, per respondre-la, necessitarem veure l'evolució de les dades durant un temps quan s'instauri la (nova) normalitat.

Oriol Carreras, Javier Ibáñez de Aldecoa Fuster
i Eduard Llorens i Jimeno

6. Més concretament, la facturació es compon dels ingressos rebuts en efectiu, per pagament amb targeta i mitjançant transferències i domiciliacions. Als sectors explorats, el pes de les domiciliacions hauria de ser reduït i, per tant, no alterarien de forma significativa les conclusions de la nostra anàlisi.

7. Per determinar si la diferència entre la sèrie amb dades internes i la de l'INE és significativa, utilitzem l'estadístic de diferència en diferències (DD): la diferència entre la bretxa de creixement interanual entre les dades internes i les de l'INE entre dos períodes diferents (pre-pandèmia i durant la pandèmia).